

ТРАНСПРОФЕСІОНАЛІЗМ ЯК СВІТОВИЙ ТРЕНД ВИЩОЇ ОСВІТИ Й АКАДЕМІЧНИХ РЕФОРМ

TRANSPROFESIONALEZM AS A GLOBAL TRENDS OF HIGHER EDUCATION AND ACADEMIC REFORMS

У представленій публікації визначено, що сучасне суспільство потребує кваліфікованих фахівців, які цілеспрямовано засвоюють та синтезують знання, успішно конвертують соціально-професійні компетентності в різних професійних сферах, оперативно використовують у своїй професійній діяльності метапрофесійні компетентності. Таку здатність вчені виражають у понятті «транспрофесіоналізм». Однак вчені пропонують різні визначення цього поняття, що значно ускладнює проведення наукових пошуків. Метою статті є визначення основних підходів науковців до тлумачення поняття «транспрофесіоналізм», на цій підставі уточнення авторського розуміння цього феномену.

Як встановлено, під зазначеним поняттям науковці розуміють: здатність фахівця опанувати нові чи суміжні професії, успішно працювати в різноманітних професійних середовищах та організаційних структурах; спроможність особистості виходити за межі базової професії та збагачувати її новими знаннями, технологіями, компетентностями на основі систематичного розвитку своїх професійних здатностей; сформованість у фахівців різних спеціальностей навичок злагодженої командної роботи, умінь розбудови спільної взаємодії на засадах співпраці й партнерства тощо.

На основі аналізу наукової літератури зроблено висновок про те, що транспрофесіоналізм перетворився сьогодні на світовий тренд реформування вищої освіти. Визначено, що транспрофесіоналізм – це інтегральна якість фахівця, що дає йому можливість успішно виконувати діяльність у різних професійних царинах та в різних фахових спільнотах, успішно взаємодіяти з представниками різних професій та систематично підвищувати свій професійний рівень в процесі здійснення міжпрофесійного й мультипрофесійного навчання та самоосвіти.

Ключові слова: транспрофесіоналізм, світовий тренд, вища освіта, академічні

реформи, міжпрофесійне навчання, мультипрофесійне навчання, самоосвіта.

In the presented publication it is determined that modern society needs qualified specialists, who purposefully acquire and synthesize knowledge, successfully convert socially-professional competencies in different professional spheres, rapidly use in their professional activity metafile competencies. This ability of scientists is expressed in the concept of "transprofessionalism". However, scientists offer different definitions of this concept, which makes it much more difficult to conduct scientific searches. The purpose of the article is to define the basic approaches of scientists to interpretation of the concept of "transprofessionalism", on this basis the clarification of the author's understanding of this phenomenon.

As it is established, under the mentioned concept scientists understand: the ability of a specialist to master new or related professions, to work successfully in various professional environments and organizational structures; the ability of a person to go beyond the basic profession and to enrich it with new knowledge, technologies, skills on the basis of systematic development of their professional abilities; the skills of coordinated team work, the ability to develop joint interaction on the basis of cooperation and partnership etc. are formed in specialists of different specialties.

On the basis of the analysis of scientific literature, the conclusion is drawn that transprofessionalism has now become the global trend of reforming higher education. It is determined that transprofessionalism is an integral quality of the specialist, which allows him to successfully carry out activities in different professional groups and in different professional communities, to successfully cooperate with representatives of different professions and to systematically raise his professional level in the process of interprofessional and multiprofessional training and self-education.
Key words: transprofessionalism, global trend, higher education, academic reforms, interprofessional training, multiprofessional training, self-education.

УДК 378-057.86

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.3.2>

Ткачова Н.О.,

докт. пед. наук, професор,
професор кафедри освітології
та інноваційної педагогіки
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Ткачов А.С.,

докт. пед. наук, доцент,
доцент кафедри початкової
і професійної освіти
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Кін О.М.,

докт. пед. наук, доцент,
доцент кафедри освітології
та інноваційної педагогіки
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Бурхливий розвиток науки і техніки (наприклад робототехніки на основі використання штучного інтелекту), а також високих технологій (цифрових, мережових, віртуальної та доповненої реальності тощо) спричинив появу принципових змін у царині професій, що набула ознаки непередбаченості й багатоаспектності. При цьому певні професії швидко втрачають свою значущість і поступово зникають, у деяких професіях відбуваються принципові зрушення, однак водночас з'являється багато нових видів професійної діяльності. Тому від фахівців будь-якого профілю вимагається вміння швидко адаптуватися до інтенсивних зрушень

у галузі професій на основі врахування наявних тенденцій в їх розвитку.

Як визначено в дослідженні, принципово відмінністю сучасних професій є те, що поступово стирається межа між ними як різними галузями суспільного розподілу праці. Унаслідок цього професія як феномен втрачає такі свої типові ознаки, як чітко визначені фахові обов'язки й функції працівника, конкретні види та форми його професійної діяльності, її очікувані результати тощо. Тому сучасне суспільство потребує кваліфікованих фахівців, які цілеспрямовано засвоюють та синтезують знання в різних професійних сферах, успішно конвертують соціально-професійні

компетентності як результати опанування відповідних компетенцій, що належать до різних спеціалізованих сфер, оперативно використовують у своїй професійній діяльності метапрофесійні компетентності. З урахуванням наявних реалій науковцями було введено в науковий обіг поняття «транспрофесіоналізм».

Аналіз досліджень і публікацій. Як з'ясовано, теоретико-методологічний фундамент проблеми транспрофесіоналізму обґрунтовано в дослідженнях С. Брю, Т. Буковей, Р. Гардена, П. Друкера, Д. Заводчикова, Е. Зеєра, Г. Перкіна, А. Томпсона та ін. Окремі аспекти транспрофесіоналізму як педагогічного феномену висвітлено в працях Б. Попадича, О. Лебедевої, О. Попадич, Е. Сіманюк, І. Хоржевської, О. Яциної та ін. Аналіз ефективних методів, форм, засобів формування цієї інтегрованої якості у здобувачів вищої освіти представлено в науково-практичних доробках таких дослідників, як О. Бем-Каспер, Е. Вільямсон, П. Гауслінг, В. Дізінгер, Р. Ладмін, М. Хорсбург та ін.

Як встановлено, деякі вчені (наприклад Х. Барр, О. Яцина [1; 11]) синонімами поняття «транспрофесіоналізм» вважають такі близькі за значенням терміни, як «мультипрофесіоналізм», «інтерпрофесіоналізм» тощо. Оскільки в контексті порушеної проблеми відмінності між цими поняттями не є принциповими, у статті вони теж сприймалися як терміни-еквіваленти.

Варто також відзначити, що деякі вчені (Д. Вінстон, А. Д. Грабовець, Е. Дж. Коллінз, С. А. Макферсон, П. Рокман, Т. Хід та ін.) використовують у своїх працях поняття «транспрофесійна компетентність» як здатність особистості оперативної й адекватно застосовувати у своїй професійній роботі знання й уміння з різних професійних сфер [3].

У дослідженні в пригоді також стали висновки науковців про те, що формування фахівця-транспрофесіонала у вищій школі успішно відбувається в межах здійснення міжпрофесійного навчання, що охоплює дві різні професії, чи навіть мультипрофесійного навчання, що забезпечує професійну підготовку студентської молоді в галузі різних професій, кількість яких перевершує дві. Крім того, фахівці констатують потребу у створенні університетів нового типу – мультиверситетів, трансуніверситетів [6; 10; 11].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Як засвідчує аналіз наукової літератури, в останні роки інтерес науковців до проблеми транспрофесіоналізму значно зростає. Проте в науковій літературі пропонуються різні визначення цього поняття, що значно ускладнює проведення наукових пошуків. Слід також відмітити, що у вітчизняній науковій думці зазначену проблему взагалі висвітлено достатньо слабо. Це

зумовлює доцільність продовження наукових розвідок у визначеному напрямі.

Мета статті – визначити основні підходи науковців до тлумачення поняття «транспрофесіоналізм», на цій підставі уточнити авторське розуміння цього феномену.

Виклад основного матеріалу. Як засвідчує аналіз наукової літератури, вітчизняними вченими поняття «транспрофесіоналізм» трактується як:

– здатність фахівця опановувати нові чи суміжні професії, успішно працювати в різноманітних професійних середовищах та організаційних структурах (Л. Шевченко [10]);

– спроможність особистості виходити за межі базової професії та збагачувати її новими знаннями, технологіями, компетентностями на основі систематичного розвитку своїх професійних здатностей (О. Яцина [11]);

– інтегративна якість працівника, що передбачає прояв ним гнучкості у вирішенні робочих проблем і міжпрофесійної комунікативності, дивергентність його мислення та відбиває спроможність фахівця до освоєння міжпрофесійної діяльності різних видів шляхом самоосвіти, вирішення комплексних проблем та здійснення міжпрофесійної взаємодії з різними спільнотами (О. Попадич, Б. Попадич [7]).

У процесі здійснення наукового пошуку значна увага приділялася опрацюванню наукових праць учених із західних країн, де окреслену проблему вивчають вже декілька десятиліть. Як з'ясовано, у багатьох країнах світу більшість цих праць присвячено вивченню феномену транспрофесіоналізму в межах вирішення проблеми підвищення ефективності медичної освіти й покращення якості медичних послуг.

Зокрема, старший лектор Абердинського університету (Шотландія) Дж. Равет визначає, що транспрофесіоналізм – це процес співпраці між професіоналами за межами їхніх професійних і дисциплінарних компетенцій, коли ці межі розмиваються та виникає нова синергія, тобто спостерігається комплексний вплив різних факторів, який значно перебільшує ефект дії кожного окремого з них. Авторка також наголошує, що визначений феномен має такі характерні ознаки:

– орієнтація на інтереси партнера, адаптація процесу співпраці для забезпечення доступу до прийняття спільних рішень;

– здійснення командної роботи, що передбачає врахування цінностей, переконань і способів життя інших її учасників та прояв емоційної грамотності, умінь вирішення конфліктів, навичок спільної праці;

– готовність до ризику, бо «функціональна» співпраця забезпечує лише механічне виконання поставлених завдань, а «ефективна» співпраця вимагає долання існуючих меж між людьми,

формування творчих ідей та впровадження різних інновацій, глибоких особистих інвестицій та залученості у взаємодію [5].

Х. Барр відзначає, що транспрофесіоналізм насамперед проявляється у сформованості у фахівців різних спеціальностей навичок злагоженої командної роботи, умінь розбудови спільної взаємодії на засадах співпраці й партнерства. У своїй праці автор констатує, що сьогодні в різних країнах накопичено цінний досвід реалізації технологій мультипрофесійного навчання в процесі організації медичної освіти, що спрямовано на підготовки фахівців нового типу – медиків-транспрофесіоналів. Х. Барр стверджує, що основними шляхами підвищення ефективності процесу формування транспрофесіоналізму фахівців на міжнародному рівні є такі:

- налагодження відносин між фахівцями з різних країн й узгодження їхніх зусиль у вирішенні проблеми формування майбутніх фахівців як транспрофесіоналів;
- внесення науковцями відмінних міжпрофесійних внесків у вирішення порушеної проблеми;
- вихід спеціалістами за межі ізольованих «ініціатив» для побудови міжпрофесійних мереж;
- узагальнення передового досвіду з окресленої проблеми [1, с. 38].

Е. Вільямсон, Р. Ламдін, М. Хорсбург стверджують, що транспрофесіоналізм як особистісний феномен проявляється насамперед в успішності співпраці фахівців різного профілю, ефективній командній роботі всередині створених робочих груп та узгодженості дій керівників та членів цих груп. У свою чергу, це вимагає від фахівців:

- вивчення особливостей суміжних професій;
- розуміння представниками різних професій, які здійснюють спільну діяльність, загальних професійних цілей та необхідності вагомого внеску представниками кожної професії у підсумковий результат роботи;
- розвиток навичок командної роботи, умінь здійснювати ефективну комунікацію;
- розуміння своєї ролі як представника певної професії та ролей фахівців у галузі інших професій [2, с. 38].

Висновки. На основі аналізу наукової літератури зроблено висновок про те, що транспрофесіоналізм перетворився сьогодні на світовий тренд вищої освіти й академічних реформ. Як визначено в попередніх авторських публікаціях [4; 8; 9], в умовах цифровізації всіх сфер життєдіяльності людини виникають принципово нові вимоги до готовності майбутніх фахівців до здійснення майбутньої професійної діяльності та організації процесу професійної підготовки у вищій школі.

У професійному сенсі актуальною потребою стає набуття кожним працівником різних кваліфікацій та опанування цифрових компетентностей,

що дає змогу успішно виконувати навіть далекі одна від одної види діяльності. Таку спроможність людини вчені пов'язують з феноменом транспрофесіоналізму.

Як з'ясовано, науковці пропонують різні визначення цього поняття. При цьому вітчизняні дослідники роблять наголос на важливості оволодіння фахівцями метапрофесійними компетентностями для можливості виконання різноманітних видів професійної діяльності. Зарубіжні вчені, як правило, акцентують свою увагу на тому, що транспрофесіоналізм дає змогу забезпечити ефективну спільну діяльність представників різних професій.

На основі врахування існуючих наукових позицій з окресленої проблеми визначено, що в публікації під транспрофесіоналізмом розуміється інтегральна якість фахівця, яка дає йому змогу успішно виконувати діяльність у різних професійних царинах і фахових спільнотах, успішно взаємодіяти з представниками різних професій та систематично підвищувати свій професійний рівень в процесі здійснення міжпрофесійного й мультипрофесійного навчання та самоосвіти.

У подальшому планується проаналізувати наукові доробки зарубіжних вчених щодо формування транспрофесіоналізму майбутніх фахівців у вищій школі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Barr H. *Interprofessional education*. New York; London: John Wiley & Sons, 2002. 47 p.
2. Horsburgh M., Lamdin R., Williamson E. Multiprofessional learning: the attitudes of medical, nursing and pharmacy students to shared learning. *Blackwell Science Ltd MEDICAL EDUCATION*. 2001. № 35 (9). P. 876–883.
3. MacPherson S. A., Grabovac A. D., Collins E. J., Heah T., Rockman P., Winston D. (2022). Transprofessional competencies across clinical, organisational, and educational professions: the case of mindfulness-based teaching and learning (MBTL). *Professional Development in Education [Reference Citation Analysis]*. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19415257.2022.2143863>.
4. Plavčan P., Tkachova N. O., Zeniakin O. S. Digitalization of university education: advantages, risks, and prospects. *Theory and methods of teaching and education*. 2022. № 53. С. 62–73.
5. Ravet J. S. From Interprofessionalism to Transprofessionalism – A Bridge to A Bridge to Innovative Practice in Autism? *Share Magazine*. 2018. № 12. URL: <https://www.scottishautism.org/about-autism/research-and-training/centre-practice-innovation/share-magazine/share-magazine-winter-2018/interprofessionalism-transprofessionalism>.
6. Roodbol P. F. Multiprofessional education to stimulate collaboration: a circular argument and its consequences. *GMS Journal for Medical Education*. 2010. 27(2). URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/>

articles/PMC3140349/#:~:text= The%20term%20 multiprofessional%20is%20used,or%20more%20 different%20health%20professions.

7. Попадич О. О., Попадич Б.Т. Транспрофесіоналізм як педагогічна проблема. Інноваційна педагогіка. 2022. Вип. 49. Т. 2. С. 94-98.

8. Собченко Т., Ткачов А., Ткачова Н. Формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх учителів в освітньому середовищі педагогічного університету. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2022. Випуск 2 (51). С. 145-147.

9. Ткачов А. С., Ткачова Н. О., Щєбликіна Т. А. Авторська модель організації самостійної навчаль-

ної діяльності здобувачів вищої педагогічної освіти на основі використання цифрових технологій. Теорія та методика навчання та виховання. 2020. № 49. С. 113-127.

10. Шевченко Л. С. Модернізація вищої юридичної освіти в Україні: сутність, моделі, умови здійснення. *Theory and practice of jurisprudence*. 2016. 1,1. DOI: <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2011.1.62151> URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/62151> (дата звернення: 21.07.2022).

11. Яцина О. Феноменологія ідентичності трансфесіонала. *Перспективи та інноваційнауки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2022. № 1(6). С. 487–498.